ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ G. FEDERICO MANCINI της 15ης Ιουνίου 1988 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Η παρούσα διαφορά αναφέρεται στις προϋποθέσεις εφαρμογής του διορθωτικού συντελεστή επί της αποζημιώσεως που καταβάλλεται βάσει του κανονισμού 1679/85 του Συμβουλίου, της 19ης Ιουνίου 1985, για τη θέσπιση ιδιαίτερων και προσωρινών μέτρων σχετικά με την οριστική παύση καθηκόντων ορισμένων υπαλλήλων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων που ανήκουν στον επιστημονικό και τεχνικό κλάδο (ΕΕ L 162, σ. 1).

Τα πραγματικά περιστατικά έχουν ως εξής. Το Δεκέμβριο του 1986 υπήχθη ο Oskar Schäflein, υπάλληλος που υπηρετούσε στο Κοινό Κέντρο Ερεύνης της Ispra στο ευεργέτημα της πρόωρης αποχωρήσεως από την υπηρεσία που προβλέπεται από τον προαναφερθέντα κανονισμό. Στην αποζημίωση που του καταβλήθηκε για τον Ιανουάριο οι υπηρεσίες της Επιτροπής χρησιμοποίησαν τον ελβετικό διορθωτικό συντελεστή, στη συνέχεια όμως τον ειδοποίησαν ότι από τον επόμενο μήνα θα εφαρμοζόταν ο ιταλικός διορθωτικός συντελεστής, διότι δεν προέκυπτε ότι είχε μεταφέρει την κατοικία του στην Ελβετική Συνομοσπονδία. Το μέτρο αυτό ίσχυσε για μικρό χρονικό διάστημα. Κατόπιν μιας συνεντεύξεως που πραγματοποιήθηκε το Φεβρουάριο μεταξύ του πρώην υπαλλήλου και των υπευθύνων της Επιτροπής, οι υπηρεσίες της τελευταίας αποφάσισαν να χρησιμοποιήσουν το διορθωτικό συντελεστή 100 μέχρις ότου αποφασίσει ο Schäflein για τον τόπο κατοικίας του.

Η λύση αυτή δεν ικανοποίησε τον προσφεύγοντα, ο οποίος υπέβαλε διοικητική ένσταση κατά του υπολογισμού της αποζημιώσεώς του για το μήνα Φεβρουάριο βάσει του ιταλικού διορθωτικού συντελετή (Απρίλιος 1987). Το καθού η προσφυγή όργανο δεν εξέδωσε απόφαση επί της ενστάσεως αυτής· αφήρεσε εξάλλου από την αποζημίωση του μηνός Απριλίου το ποσό των 3 054,87 ελβετικών φράγκων (SFR), δηλαδή το ποσό το οποίο, σύμφωνα με την άποψη της Επιτροπής, καταβλήθηκε πέραν των οφειλομένων για το μήνα Ιανουάριο, λόγω της χρησιμοποιήσεως του ελβετικού συντελεστή.

Με δικόγραφο που πρωτοκολλήθηκε στο Δικαστήριο στις 24 Σεπτεμβρίου 1987 προσέβαλε ο Schäflein τα εκκαθαριστικά σημειώματα αποδοχών των μηνών Φεβρουαρίου και Μαρτίου 1987, ζητώντας από το Δικαστήριο α) να ακυρώσει τις αναλύσεις αποδοχών που συνέταξε η Επιτροπή, β) να κρίνει ότι έχει δικαίωμα να λάβει σύνταξη λόγω συμπληρώσεως χρόνου υπηρεσίας στην οποία θα εφαρμόζεται ο διορθωτικός συντελεστής που έχει καθοριστεί για την Ελβετία, γ) να καταδικάσει την Επιτροπή να του καταβάλλει τη διαφορά μεταξύ των καταβληθέντων ποσών και εκείνων που του οφείλονται, συμπεριλαμβανομένων των 3 054,87 SFR που του παρακράτησε η Επιτροπή από την αποζημίωση του Απριλίου.

2. Το πρόβλημα που καλείσθε να λύσετε συνίσταται στο αν κατά το χρόνο υποβολής της διοικητικής ενστάσεως (15 Απριλίου 1987) μπορούσε ο προσφεύγων να αποδείξει την κατοικία του στην Ελβετία. Πράγματι, το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 1679/85 ορίζει ότι η «αποζημίωση... αναπροσαρμόζεται σύμφωνα με το διορθωτικό συντελεστή που έχει καθοριστεί για τη χώρα στην οποία ο δικαιούχος *αποδεικνύει ότι διαμένει*, είτε η χώρα αυτή βρίσκεται στην Κοινότητα είτε όχι» (η υπογράμμιση είναι δική μου).

* Μετάφραση από τα ιταλικά.

Ο Schäflein υποστηρίζει ότι κατοικεί στο Massagno στο καντόνι του Tessin και για να υποστηρίξει τον ισχυρισμό του προσάγει: α) δήλωση του γραφείου ελέγχου αυτού του δήμου, που διατυπώθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 1987 και βεβαιώνει ότι «(ο προσφεύγων) κατέχει δευτερεύον κατάλυμα του οποίου είναι ιδιοκτήτης, επί της via al Roccolo 20, για διαδοχικές περιόδους κατώτερες των τριών μηνών και οι οποίες δεν υπερβαίνουν συνολικά τους έξι μήνες σε περίοδο δώδεκα μηνών»· β) δύο λογαριασμούς που αφορούν το διαμέρισμά του: λογαριασμό τηλεπικοινωνιών για την περίοδο από 17 Οκτωβρίου μέχρι 16 Δεκεμβρίου 1986 και λογαριασμό ηλεκτρικού ρεύματος για την περίοδο από Απρίλιο μέχρι Σεπτέμβριο 1986· γ) δύο βεβαιώσεις του αδελφού του Rudolf και ενός γνωστού του προσώπου, που κατοικεί στη Darmstadt, στις οποίες βεβαιώνεται ότι ο Schäflein έχει ως κέντρο των συμφερόντων του την Ελβετία και ότι όταν κατοικεί στο διαμέρισμα του αδελφού του στο Gerbrunn (Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας) διαθέτει ένα μόνο δωμάτιο.

Κατά την άποψη του προσφεύγοντος, τα έγγραφα αυτά αποδεικνύουν ότι έχει εγκατασταθεί στην Ελβετία, χώρα στην οποία κατέχει ακίνητο για κατοικία, τα έξοδα διαχειρίσεως του οποίου, συμπεριλαμβανομένου του μισθού μιας οικιακής βοηθού, απορροφούν το μεγαλύτερο μέρος των πόρων του. Το γεγονός ότι δεν διαμένει πέραν των έξι μηνών το έτος και ότι διαμένει τους λοιπούς έξι μήνες στον αδελφό του, οφείλεται στους νόμους της Ελβετικής Συνομοσπονδίας. Πράγματι, όπως είναι γνωστό, απαγορεύεται στους ξένους που δεν έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας τους να κατοικούν στην Ελβετία μακρύτερες περιόδους.

3. Η Επιτροπή έχει αντίθετη γνώμη. Παρατηρεί καταρχάς α) ότι για τους συνταξιούχους που κατοικούν στην Ελβετία η απόδειξη της κατοικίας προκύπτει από επίσημο έγγραφο (την άδεια διαμονής) η χορήγηση της οποίας δεν δημιούργησε ποτέ δυσκολίες· β) ότι ο προσφεύγων δεν εζήτησε από την Επιτροπή να επέμβει στις ελβετικές αρχές για να ζητήσει τη χορήγηση τέτοιας άδειας· γ) ότι τα έγγραφα που προσκόμισε ο Schäflein δεν επαρκούν για να αποδείξουν αυτό το οποίο ισχυρίζεται· αποδεικνύουν μόνο ότι πριν αποχωρήσει από την υπηρεσία ο προσφεύγων είχε «δευτερεύουσα» κατοικία στο Massagno.

Η καθής παρατηρεί γενικότερα ότι αναφέροντας, όπως κάνει το άρθρο 82 του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεως των υπαλλήλων, την έκφραση «διαμένει», το άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 1679/85 εκκινεί από την αντίληψη ότι τα πρόσωπα κατοικούν σε ένα μοναδικό τόπο· αν ο συνταξιούχος έχει περισσότερες διευθύνσεις, η Επιτροπή θεωρεί ότι κατοικεί στον τόπο όπου ζει επί 185 τουλάχιστον ημέρες κατ' έτος. Η πρακτική αυτή είναι άλλωστε σύμφωνη με τον κανόνα που επιτάσσουν οι αρχές του παραγώγου δικαίου που δεν αφορούν τη δημόσια υπηρεσία. Έτσι, το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας 83/182 του Συμβουλίου, της 28ης Μαρτίου 1983, για τις φορολογικές ατέλειες που εφαρμόζονται στο εσωτερικό της Κοινότητας στις προσωρινές εισαγωγές ορισμένων μεταφορικών μέσων, ως «"συνήθη κατοικία" νοεί τον τόπο στον οποίο ένα άτομο διαμένει συνήθως, δηλαδή τουλάχιστον 185 ημέρες ανά ημερολογιακό έτος, λόγω προσωπικών και επαγγελματικών δεσμών ...» (ΕΕ L 105, σ. 61· βλέπε επίσης το άρθρο 6 της οδηγίας 83/183 του Συμβουλίου, της 28ης Μαρτίου 1983, σχετικά με τις φορολογικές ατέλειες που εφαρμόζονται στις οριστικές εισαγωγές από κράτος μέλος προσωπικών ειδών που ανήκουν σε ιδιώτες, ΕΕ L 105, σ. 64).

Έτσι, κατά την Επιτροπή, ο προσφεύγων δεν απέδειξε ότι *διαμένει* στην Ελβετία για την ελάχιστη περίοδο που απαιτείται. Δέχεται ότι κατοικεί στο διαμέρισμά του συνολικά για 185 ημέρες· αλλά οι κανόνες που του απαγορεύουν να παραμείνει στην Ελβετική Συνομοσπονδία περισσότερο από τρεις συνεχείς μήνες τον υποχρεώνουν να χωρήσει αυτή την περίοδο κατά τρόπο ασυμβίβαστο με την έννοια της κατοικίας.

4. Η άποψη που προβάλλει η Επιτροπή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Υπενθυμίζω καταρχάς ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο ενδιαφερόμενος κατοικεί στον τόπο στον οποίο έχει καθορίσει, με τη βούληση να του προσδώσει σταθερό χαρακτήρα, το « μόνιμο » ή « συνήθη » κέντρο των συμφερόντων του (αποφάσεις της 12ης Ιουλίου 1973 στην υπόθεση 13/73, Angenieux κατά Hakenberg, Racc. 1973, σ. 935, και 17ης Φεβρουαρίου 1977 στην υπόθεση 76/76, Di Paolo κατά Office national de l'emploi, Rec. 1977, σ. 315). Θα πρέπει στη συνέχεια να τονιστεί ότι η απόδειξη της κατοικίας δεν μπορεί να στηρίζεται σε αμιγώς ποσοτικό στοιχείο του χρόνου που διήνυσε το πρόσωπο στο έδαφος της μιας ή της άλλης χώρας, πράγμα που θα είχε ως συνέπεια να θεωρηθεί ως κράτος κατοικίας εκείνο επί του εδάφους του οποίου διέμεινε κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους. Υπό το πρίσμα αυτό, ο υπολογισμός περιόδου κατώτερης των 185 ημερών, ο οποίος προβλέπεται άλλωστε για ριζικά διαφορετικές υποθετικές υποθέσεις, δεν αρμόζει σε κατάσταση η οποία διέπεται από κανόνα (άρθρο 3, παράγραφος 3, του κανονισμού 1679/85), στερούμενο οποιασδήποτε χρονικής αναφοράς.

Όπως έλεγε και ο γενικός εισαγγελέας Trabucchi, στις προτάσεις του επί της υποθέσεως 13/73 (προαναφερθείσα, Racc. 1973, σ. 959), για να ανευρεθεί η κατοικία εκεί όπου ο βιοτικός δεσμός ενός προσώπου με το έδαφος δεν εμφανίζεται σαφώς, « πρέπει να γίνουν δεκτά κριτήρια, τα οποία βοηθούν στην εξατομίκευση αυτής της ίδιας της σχέσεως πέραν του καθαρά χρονικώς υποστατού, εφόσον δεν συνοδεύεται από στοιχεία εξωτερικά, σταθερότητας, επιδιώξεως ορισμένου σκοπού ή άλλα ». Στην πραγματικότητα η κατοικία δεν στηρίζεται απλώς στο φυσικό γεγονός της παραμονής σε ορισμένο τόπο· εμπεριέχει επίσης την πρόθεση προσδόσεως στο γεγονός αυτό της συνέχειας που προκύπτει από μια βιοτική συνήθεια και από την πορεία συνήθων κοινωνικών σχέσεων. Υπό το πρίσμα αυτό, επομένως, η παρέλευση ορισμένης χρονικής περιόδου μπορεί να συνιστά το πολύ ένδειξη κατοικίας, αλλά δεν αποτελεί ασφαλώς συστατικό στοιχείο.

Επανερχόμενος ήδη στη συγκεκριμένη περίπτωση, φρονώ ότι τα στοιχεία τα οποία προσκόμισε ο Schäflein κατά την υποβολή της διοικητικής του ενστάσεως αρκούν για να αποδείξουν ότι η κατοικία του είναι στην Ελβετία. Παραμερίζοντας το επίθετο που χρησιμοποιούν οι ελβετικές αρχές για να χαρακτηρίσουν το διαμέρισμά του (« δευτερεύον ») και πέραν των χρονικών ορίων εντός των οποίων του επιτρέπουν οι πιο πάνω αρχές να διαμένει στην Ελβετική Συνομοσπονδία σ' αυτή τη φάση της ζωής του, είναι νομίζω προφανές ότι ο προσφεύγων έχει εγκαταστήσει στο κράτος αυτό, κατά τη στιγμή της αποχωρήσεώς του από την υπηρεσία, το μόνιμο κέντρο των συμφερόντων του. Επισημαίνω, μεταξύ άλλων, ότι η Επιτροπή παραδέχεται ότι τελούσε εν γνώσει της μετακομίσεως που έκανε ο προσφεύγων το 1981 με προορισμό το Massagno.

5. Ενόψει όλων των προηγουμένων σκέψεων, σας προτείνω να δεχθείτε την προσφυγή που άσκησε στις 24 Φεβρουαρίου 1987 ο Oskar Schäflein κατά της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και, κατά συνέπεια:

α) να ακυρώσετε τα εκκαθαριστικά σημειώματα αποδοχών που αφορούν τους μήνες Φεβρουάριο και Μάρτιο 1987·

β) να αναγνωρίσετε ότι από το Φεβρουάριο 1987 οφείλεται στον προσφεύγοντα αποζημίωση, βάσει του άρθρου 3 του κανονισμού 1679/85, στην οποία πρέπει να εφαρμοστεί ο διορθωτικός συντελεστής που έχει καθοριστεί για την Ελβετία·

γ) να καταδικάσετε την Επιτροπή να καταβάλλει στον προσφεύγοντα τη διαφορά μεταξύ της αποζημιώσεως που πράγματι του καταβλήθηκε και εκείνης την οποία δικαιούται βάσει του υπολογισμού των αποδοχών, ο οποίος στηρίχθηκε σε διαφορετικό διορθωτικό συντελεστή.

Σας προτείνω, εξάλλου, να κρίνετε τη δικαστική δαπάνη σύμφωνα με το κριτήριο του διαδίκου που ηττήθηκε.